

Dotazníkové šetření ve vybraných velkoplošných chráněných oblastech ČR

Karel Matějka¹⁾, Drahomíra Kušová²⁾, Jan Těšitel²⁾

¹⁾ IDS, Na Komořsku 2175/2a, 143 00 Praha 4, matejka@infodatasys.cz

²⁾ Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, ZF, Studentská 13, 370 05 České Budějovice

Cílem dotazníkového šetření provedeného v rámci projektu GA ČR P404/11/0354 "Protected areas – social deal on nature protection" bylo zmapovat vztah místních obyvatel k území, ve kterém žijí, jejich spokojenost s vlastní socioekonomickou situací a jejich vztah k ochraně přírody.

Metodika

Terénní sběr dat proběhl v období červen – srpen 2012. Byla pro něj zvolena metoda vyplňování dotazníků za asistence tazatelů. Před vlastním terénním šetřením byli tazatelé proškoleni pracovníky výzkumného týmu. Při přebírání vyplněných dotazníků jsme uspořádali semináře s jednotlivými skupinami tazatelů, na kterých se diskutovaly jejich postřehy z terénu a případně další informace, které nebyly přímo součástí dotazníku, nicméně s jeho tematikou souvisely. Tím se podařilo vytvořit i určitou doplňkovou informační bázi, důležitou pro interpretaci výsledků z dat odvozených

Celkem bylo takto osloveno 1 511 respondentů. Zvolená metoda sběru dat nám zaručila 100% návratnost dotazníků. Dva z dotazníky nebyly řádně vyplněny, proto byly ze souboru vyloučeny. Zbývajících 1 509 dotazníků bylo kódováno a připraveno pro zpracování pomocí statistických metod. V první fázi jsme se zaměřili na zpracování kategoriálních a ordinálních proměnných.

Šetření proběhlo ve čtyřech regionech - následujících skupin chráněných území:

- A - NP Šumava + CHKO Šumava (296 dotazníků);
- B - CHKO Třeboňsko (100 dotazníků);
- C - CHKO Křivoklátsko (100 dotazníků);
- D - CHKO Lužické hory + CHKO Labské pískovce + CHKO České středohoří + (1013 dotazníků); do této skupiny by patřilo ještě území NP České Švýcarsko, nicméně toto území ale není trvale obydleno.

Základním souborem byla místní dospělá populace, tj. lidé starší 15 let mající trvalé bydliště v modelových územích. Výběrový soubor byl ze základního souboru odvozen kombinací kvótního a náhodného výběru pomocí speciálního algoritmu. Sídlo (základní sídelní jednotka podle Českého statistického úřadu) byla definována jako základní jednotka pro daný výpočet. Může to být celá obec nebo část obce. Počet lidí žijících v sídle byl dán údajem ČSÚ ze sčítání lidí, bytů a domů v roce 2011. Počet dotazníků - respondentů v sídle i (Q_i) byl odvozen z počtu lidí žijících v celém regionu (N), z počtu lidí žijících v daném sídle (n_i) a z celkového požadovaného počtu dotazníků (Q):

$$Q_i = \lfloor Q \times n_i / N \rfloor + e_i$$

kde $\lfloor x \rfloor$ představuje celou část reálného čísla x a e_i je náhodně rovno 0 nebo 1 (náhodnost byla aplikována ve skupině sídel podobné velikosti). Poslední požadavek na selekční proceduru spočíval ve faktu, že minimální počet dotazníků v jednom sídle byl nastaven na

hodnotu 4. V případě, že počítané $Q_i < 4$, byla podobně velická sídla spojena do skupiny a dotazníky byly sbírány v náhodně vybraném sídle z této skupiny.

Podle otázek v dotazníku byla definována struktura projektu - sbíraných dat v programu DataCollector firmy IDS (Matějka, 2013). Struktura datového souboru je popsána společně s analýzou frekvencí jednotlivých odpovědí v první části výsledků. Grafické znázornění frekvencí odpovědí podle jednotlivých chráněných oblastí bylo generováno rovněž programem DataCollector.

Kontingenční tabulky a faktorová analýza kategoriálních proměnných

Základní otázky zpracování sebraných dotazníkových dat zní: Je možné vytvořit nějaké skupiny otázek (proměnných) a tedy i skupiny dotazníků? Existuje závislost sebraných dat na šetřeném regionu? Řada sledovaných proměnných představuje mnohorozměrný prostor, ke kterému je možno přistupovat prostředky mnohorozměrné analýzy. Základem metod mnohorozměrné analýzy je popis míry vazby v rámci každé dvojice proměnných. Závislost každé dvojice proměnných byla hodnocena na základě kontingenčních tabulek, v nichž byla závislost proměnných testována pomocí χ^2 -testu, přičemž hodnota testového kritéria X byla počítána dle vzorce

$$X^2 = \sum_{r=1}^R \sum_{c=1}^C \frac{(n_{r,c} - e_{r,c})^2}{e_{r,c}}$$

kde $n_{r,c}$ je pozorovaný počet kombinací r -té kategorie první proměnné (odpovědi) a c -té kategorie druhé proměnné; $e_{r,c}$ reprezentuje očekávaný počet kombinací při teoretické nezávislosti proměnných. Lze předpokládat, že hodnoty X^2 mají χ^2 rozdělení s $f = (R-1)(C-1)$ stupni volnosti. Vazba je charakterizována též pravděpodobností p chyby prvního druhu pro testování pomocí χ^2 -testu.

Hodnoty X^2 byly přepočteny na takzvané Cramerovo V , což je hodnota, kterou lze interpretovat obdobně jako Pearsonův korelační koeficient pro reálné proměnné s normálním rozdělením:

$$V = \sqrt{\frac{X^2}{n(\min(R, C) - 1)}}$$

Čtvercová matice V hodnot V pro všechny kombinace analyzovaných proměnných byla analyzována obdobně jako je běžné u obdobných matic korelačních koeficientů dle metod faktorové analýzy. Matice V byla konstruována pro všechny páry kategoriálních a ordinálních proměnných, až na páry, pro které byla zjištěna absolutní vazba ($V=1$). Vazby mezi proměnnými byly graficky znázorněny jako poloha proměnných v ordinačním prostoru prvních dvou, případně tří os faktorového skóre.

Výsledky

Vstupní hypotéza projektu předpokládá, že vztah lidí k ochraně přírody je do značné míry ovlivněn jejich konkrétní socio-ekonomickou situací, která se může lišit v závislosti na regionu. Při představování předběžných výsledků jsme se tedy rozhodli být selektivní a svou pozornost jsme zaměřili nejprve na proměnné, které vykazují statisticky významnou souvislost s regionem.

Struktura dat a frekvence odpovědí

Použitý dotazník měl stejnou strukturu, jako ten, který byl použit při výzkumu prováděném v roce 2004 (Matějka, 2005, Těšitel et al. 2005). Výsledky se tedy dají porovnávat. V následujícím textu jsou popsány jednotlivé otázky v pořadí, v jakém se

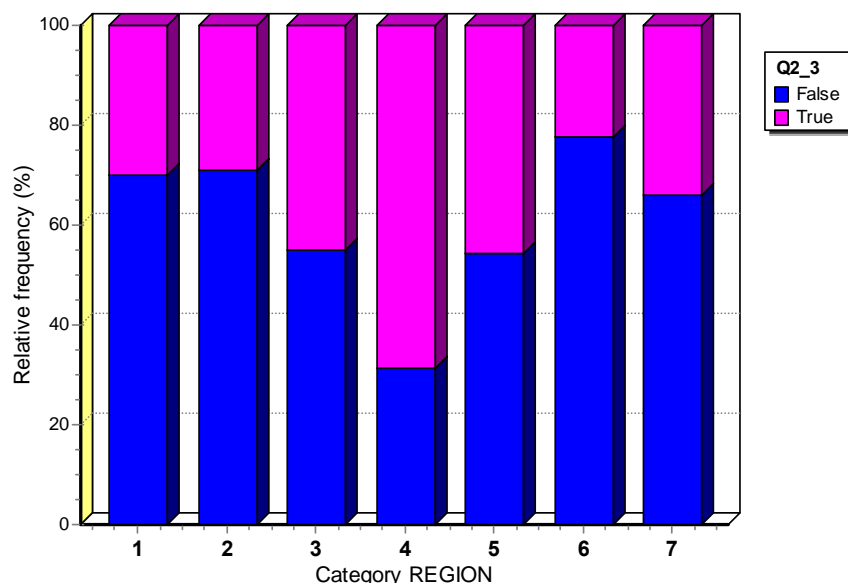
vyskytují v dotazníku. Graficky jsou zobrazeny proměnné, které většinou vykazují významnou regionální variabilitu.

Oblast

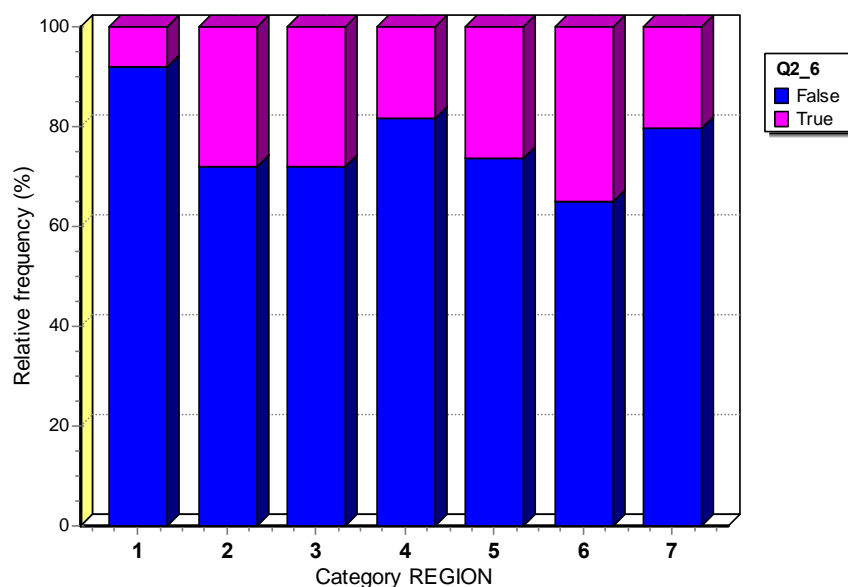
REGION: NP Šumava (1), CHKO Šumava (2), CHKO Třeboňsko (3), CHKO Křivoklátsko (4), CHKO Lužické hory (5), CHKO Labské pískovce (6), CHKO České středohoří (7)

Otázka 2: Co Vás tady drží? (zakroužkujte, prosím, maximálně tři možnosti z nabídky)

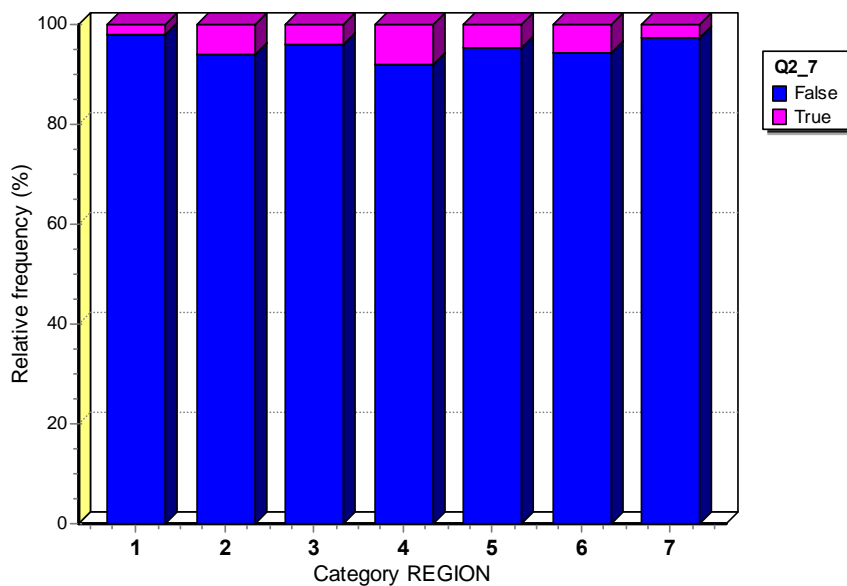
Proměnné: Q2_1 - rodina, Q2_2 - byt, Q2_3 - příroda, Q2_4 - klid, Q2_5 - přátelé, Q2_6 - práce, Q2_7 - rekreační chata, chalupa, Q2_8 - zahrada, Q2_9 - zdravé prostředí, Q2_10 - zvyk, Q2_11 - něco jiného, Q2_12 - nic mě tu vlastně nedrží.

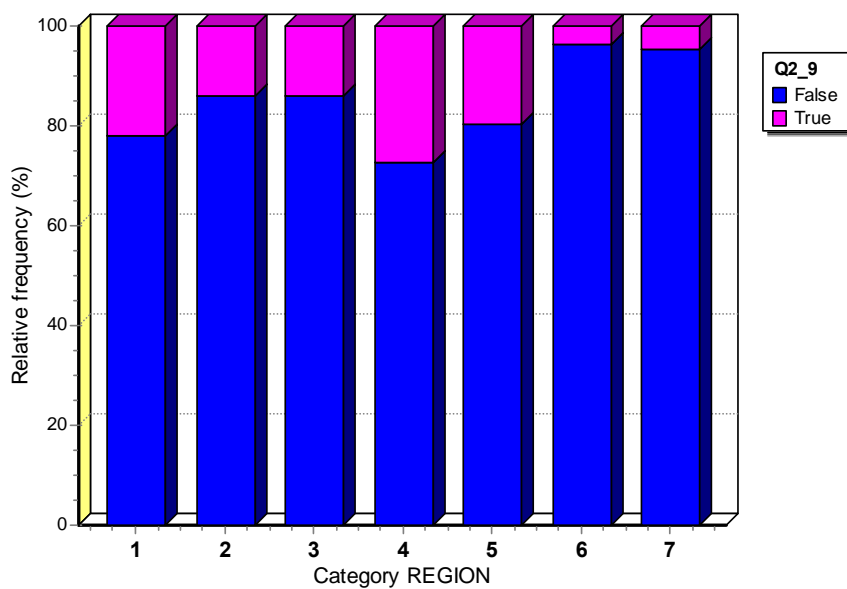
Obr. 1. Odpověď na otázku 2 - Drží mne zde příroda. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří (V = 0,240; p = 0,000).

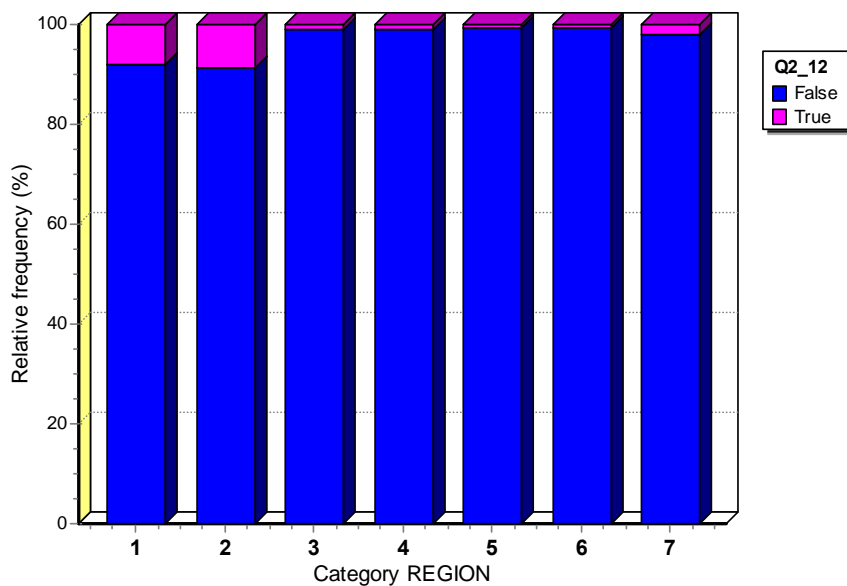
Obr. 2. Odpověď na otázku 2 - Drží mne zde práce. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří (V = 0,144; p = 0,000).

Obr. 3. Odpověď na otázku 2 - Drží mne zde rekreační chata, chalupa. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,082$; $p = 0,116$).

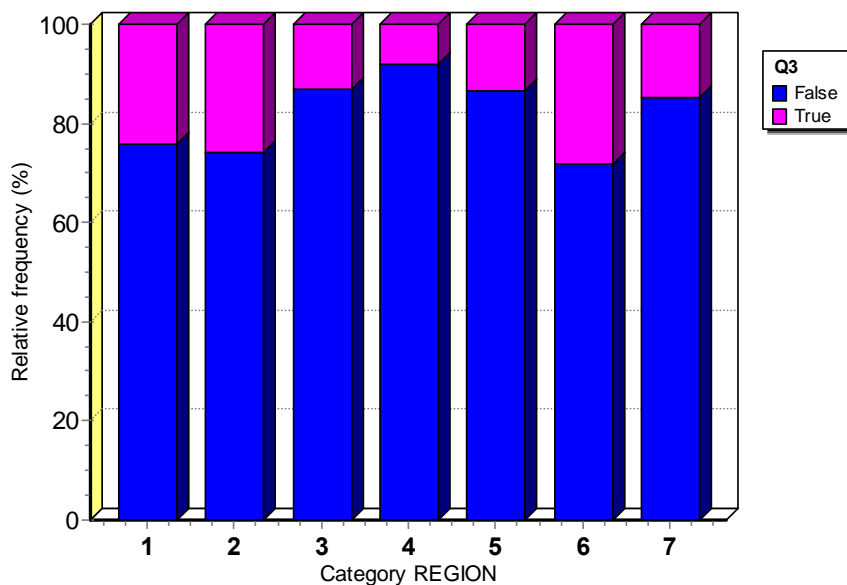
Obr. 4. Odpověď na otázku 2 - Drží mne zde zdravé prostředí. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,240$; $p = 0,000$).

Obr. 5. Odpověď na otázku 2 - Nic mne zde nedrží. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,178$; $p = 0,000$).

Otázka 3: Uvažujete o tom, že byste se z oblasti odstěhovali

Proměnná: Q3: ano (True), ne (False)

Obr. 6. Odpověď na otázku 3. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,172$; $p = 0,000$).

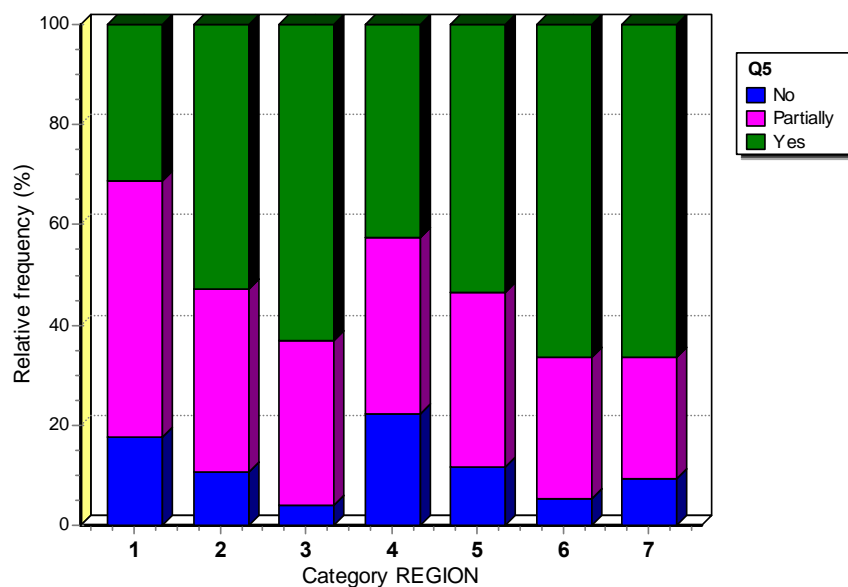
Otázka 4: Jste spokojeni se vzhledem Vaší obce

Proměnná: Q4: ano (2), částečně (1), ne (0)

Otázka 5: Jste spokojeni s technickou vybaveností Vaší obce

(elektrifikace, plynofikace, vodovod, telefon, kanalizace, čistírna odpadních vod, stav komunikací, atd.)

Proměnná: Q5: ano (2), částečně (1), ne (0)

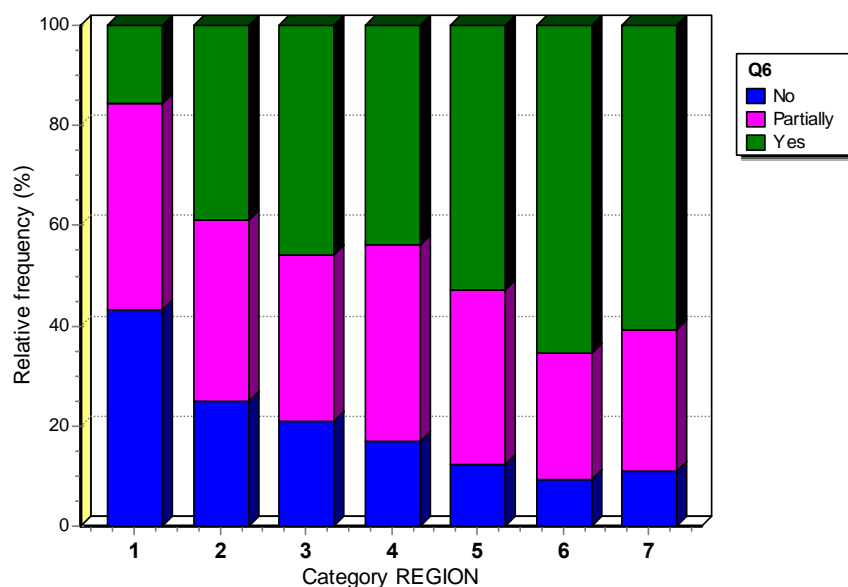

Obr. 7. Odpověď na otázku 5. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,151$; $p = 0,000$).

Otázka 6: Jste spokojeni s úrovní služeb ve Vaší obci

(holič, obchod, hospoda, doprava, pošta, lékař, škola, údržba komunikací, odvoz odpadu, atd.)

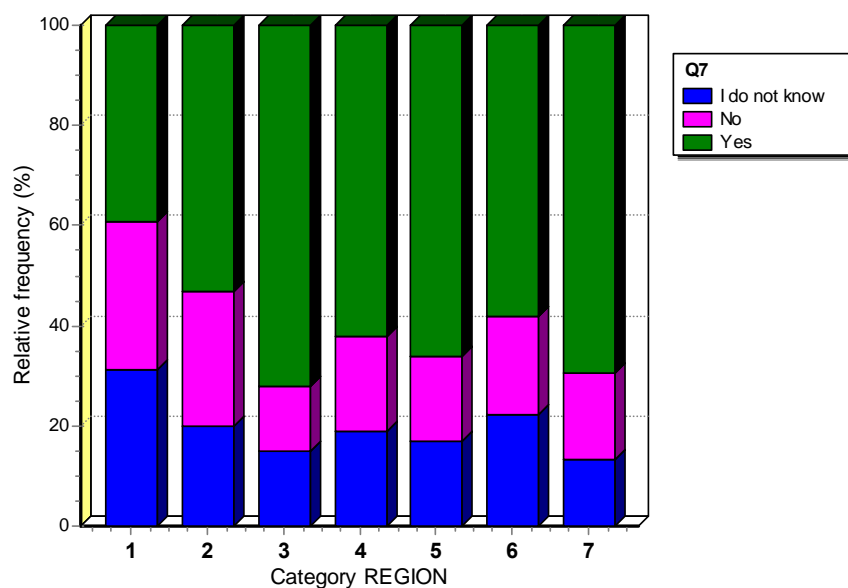
Proměnná: Q6: ano (2), částečně (1), ne (0)

Obr. 8. Odpověď na otázku 6. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,188$; $p = 0,000$).

Otázka 7: Myslíte si, že celková vybavenost Vaší obce odpovídá její velikosti

Proměnná: Q7: ano (1), ne (0), nevím (-1)

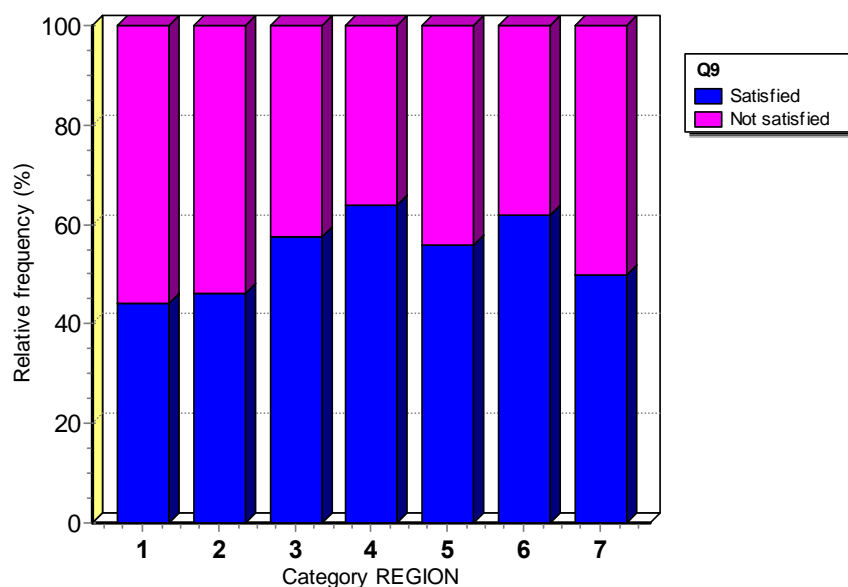
Obr. 9. Odpověď na otázku 7. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,119$; $p = 0,000$).

Otázka 8: Máte pocit, že se můžete aktivně podílet na rozhodování o důležitých věcech ve Vašem bydlišti

Proměnná: Q8: ano (2), částečně (1), ne (0)

Otázka 9: Jste spokojeni se svou současnou ekonomickou situací

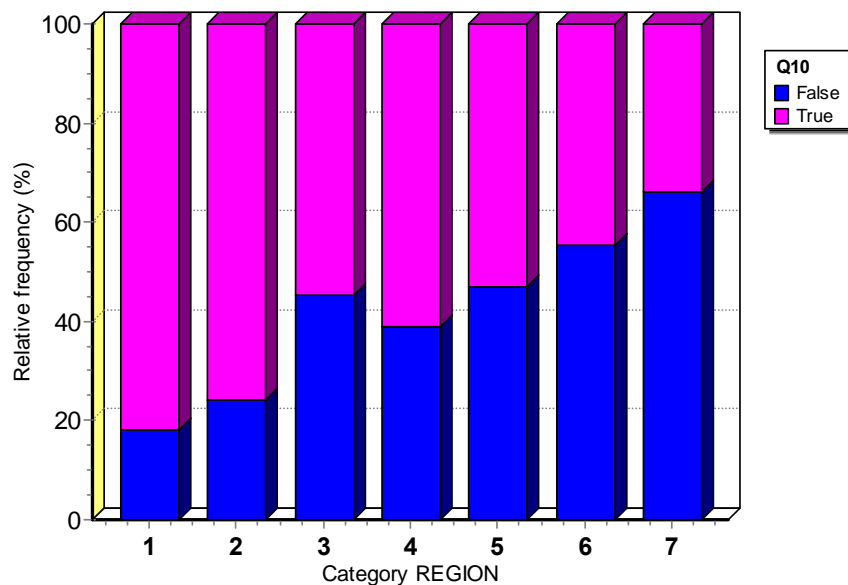
Proměnná: Q9: převážně ano (0), převážně ne (2)

Obr. 10. Odpověď na otázku 9. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,121$; $p = 0,001$).

Otázka 10: Znáte logo Vaší chráněné krajinné oblasti

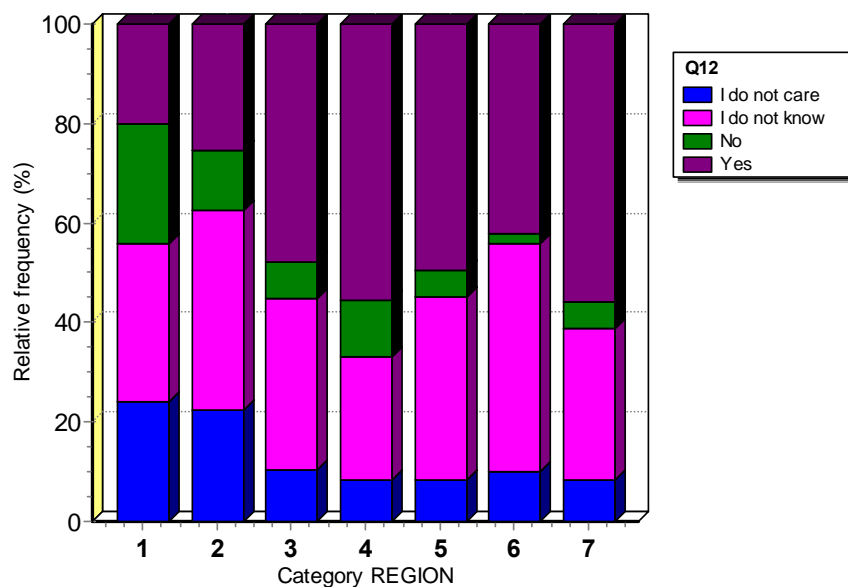
Proměnná: Q10: ano (True), ne (False)

Ob. 11. Odpověď na otázku 10. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,314$; $p = 0,000$).

Otázka 12: Jste rádi, že se Vaše obec nachází v chráněné krajinné oblasti

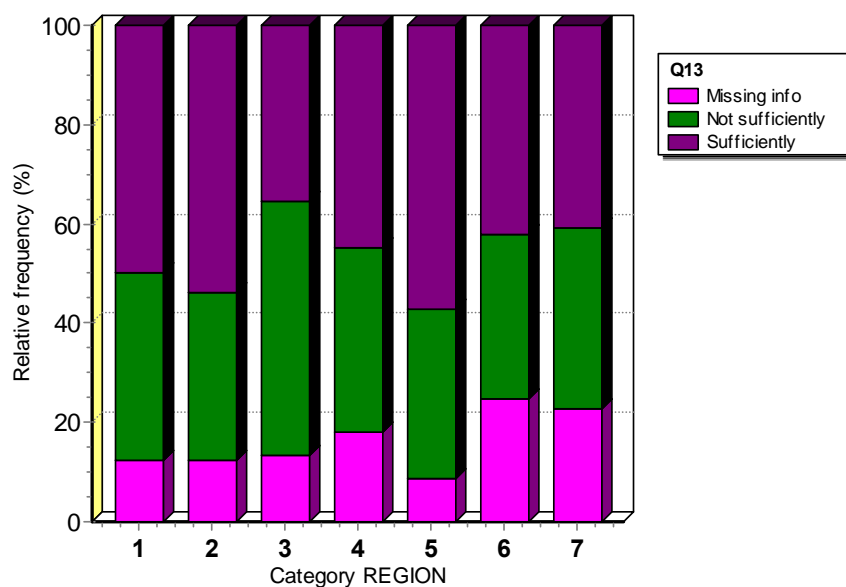
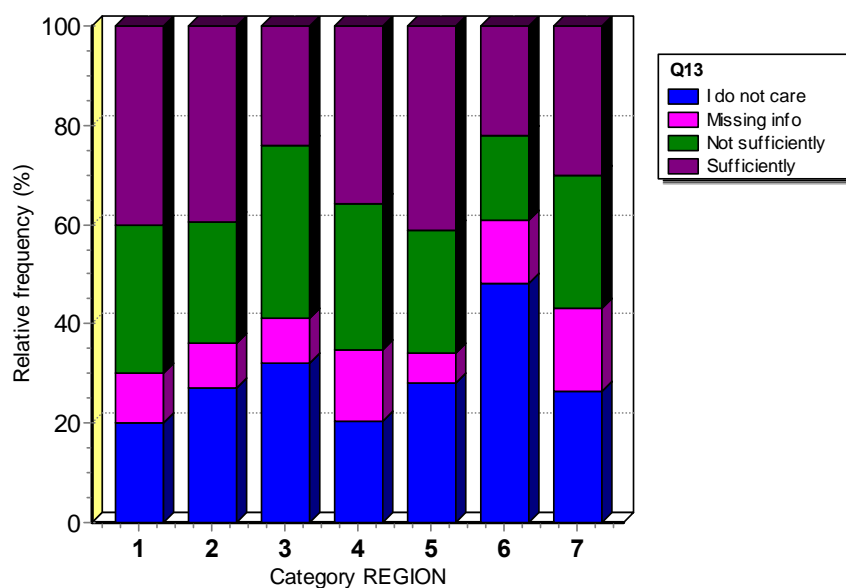
Proměnná: Q12: ano (1), ne (0), nevím, nepřemýšlel(a) jsem o tom (-1), je mi to jedno (-2)

Ob. 12. Odpověď na otázku 12. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,179$; $p = 0,000$).

Otázka 13: O tom, co se v CHKO děje, se cítíte být informováni

Proměnná: Q13: dostatečně (2), spíše nedostatečně (1), informace mi naprosto chybí (0), nezajímám se o to (-1)

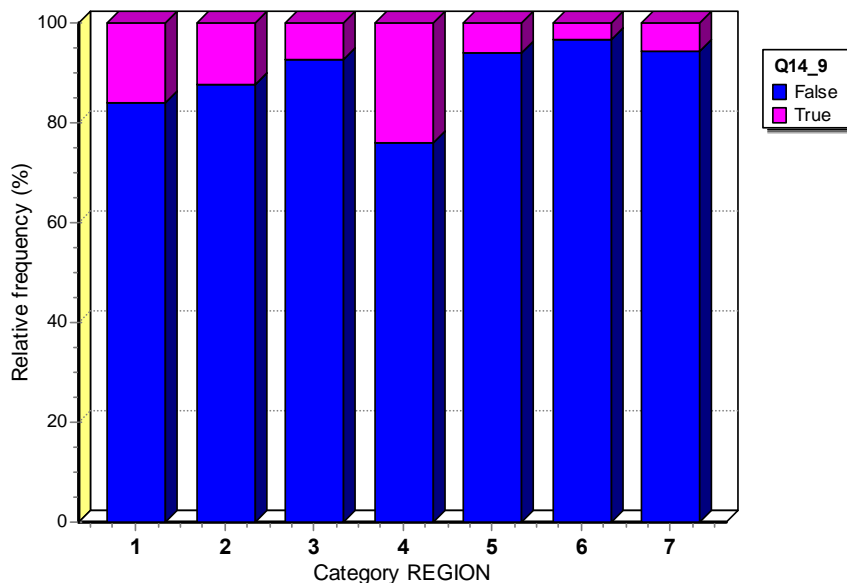
Obr. 13. Odpověď na otázku 13. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří (V = 0,141; p = 0,000).

Otázka 14: Jaký je Váš zdroj informací o dění v CHKO

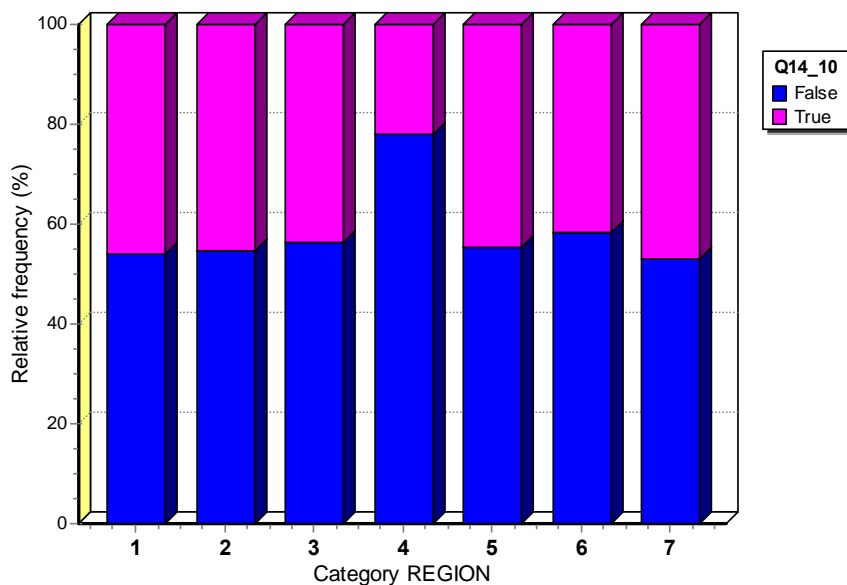
Proměnné: Q14_1 - TV, Q14_2 - rozhlas, Q14_3 - tisk, Q14_4 - občanská sdružení, Q14_5 - přátelé a známí, sousedé, Q14_6 - informační střediska CHKO, Q14_7 - informační materiály CHKO (vývěsky, brožury, letáky atd.), Q14_8 - úřední korespondence Správy CHKO, Q14_9 - zastupitelé obce nebo starosta, Q14_10 - Internet, Q14_11 - jiný zdroj.

Jediným zdrojem informací, který je signifikantně odlišně užíván v různých regionech, je Internet. Ve srovnání s ostatními modelovými oblastmi je nejméně využíván v CHKO

Křivoklátsko, kde jsou na druhé straně jako důležitý zdroj informací i využívání starostové a ostatní zastupitelé obcí

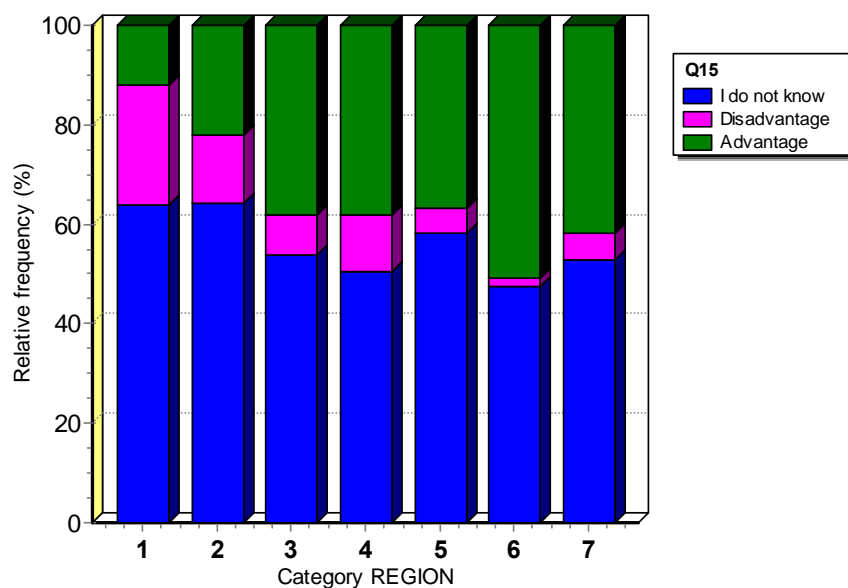

Obr. 14. Odpověď na otázku 14 - zdrojem informací jsou pro mne zastupitelé obce nebo starosta. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,048$; $p = 0,219$).

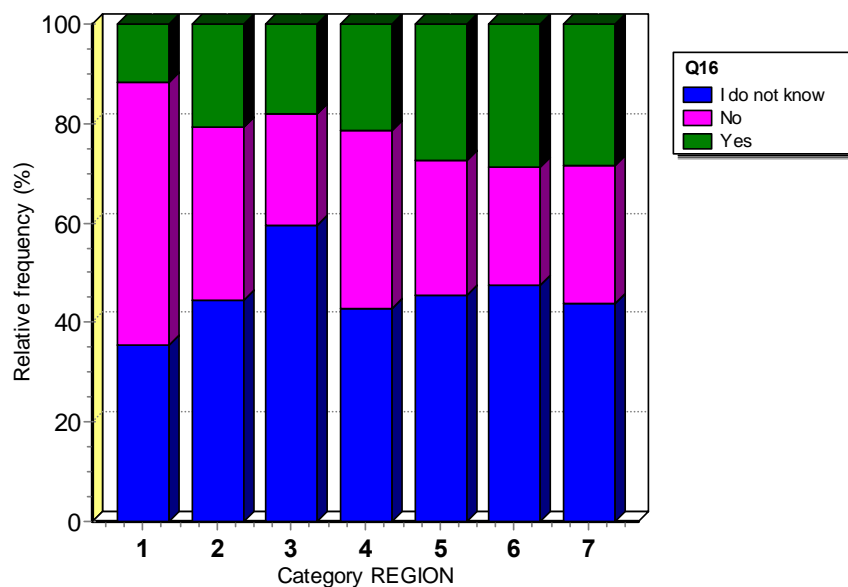
Obr. 15. Odpověď na otázku 14 - zdrojem informací je pro mne Internet. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,090$; $p = 0,021$).

Otázka 15: Jak CHKO ovlivňuje Váš život? Považujete její existenci spíše za
 Proměnná: Q15: výhodu (1), nevýhodu (0), nedovedu posoudit (-1)

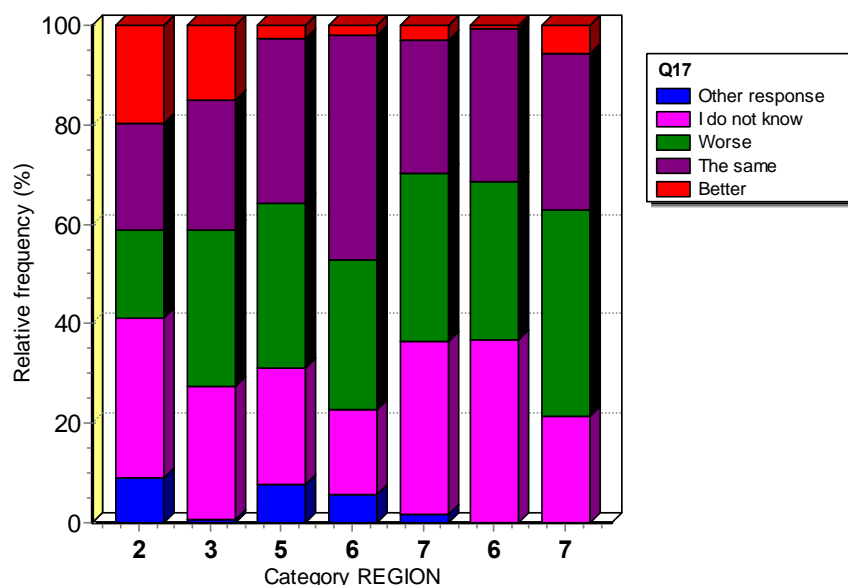
Obr. 16. Odpověď na otázku 15. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,180$; $p = 0,000$).

Otázka 16: Máte nějakou představu o tom, jak se dá existence CHKO využít
 Proměnná: Q16: ano (1), ne (0), nevím (-1)

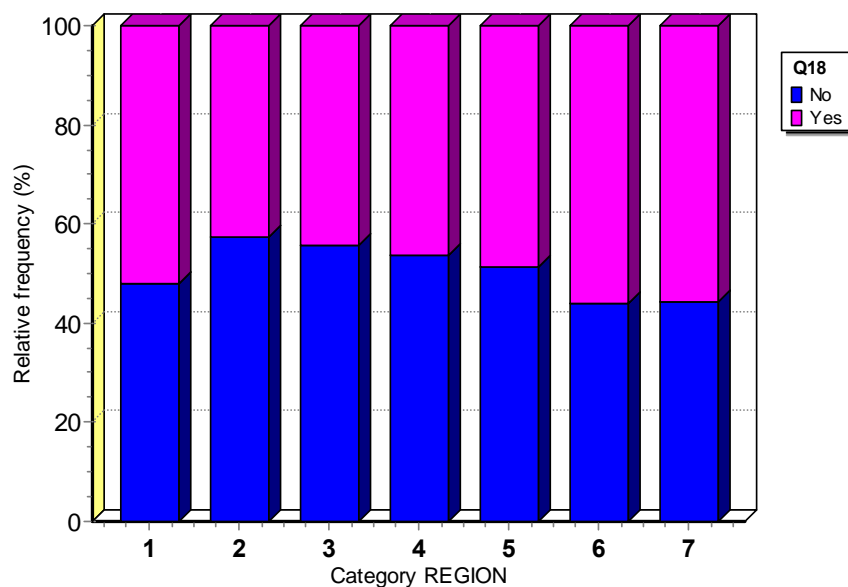
Obr. 17. Odpověď na otázku 16. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,111$; $p = 0,000$).

Otázka 17: Myslíte si, že bez CHKO by současná životní úroveň obyvatel oblasti byla ...
 Proměnná: Q17: lepší (2), stejná (1), horší (0), nevím (-1), jiná odpověď (-2)

Obr. 18. Odpověď na otázku 17. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří (V = 0,146; p = 0,000).

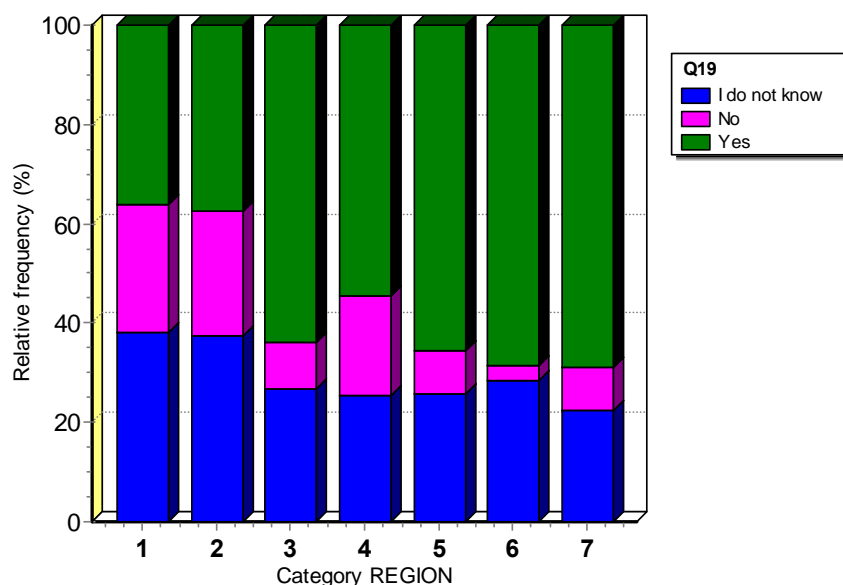
Otázka 18: Představte si, že CHKO bude zrušena. Poznali byste to
 Proměnná: Q18: ano (True), ne (False)

Obr. 19. Odpověď na otázku 18. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří (V = 0,106; p = 0,010).

Otázka 19: Myslíte si, že CHKO zvyšuje turistickou atraktivitu regionu

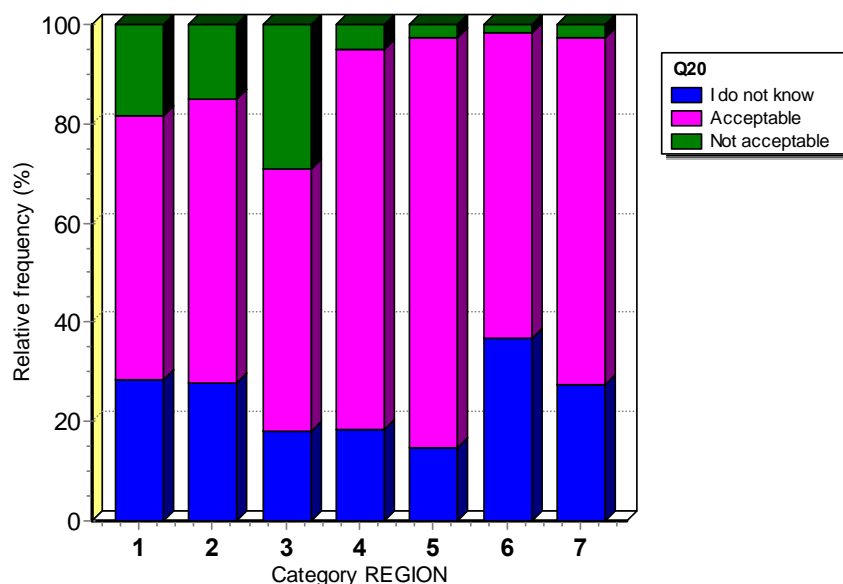
Proměnná: Q19: ano (1), ne (0), nevím (-1)

Obr. 20. Odpověď na otázku 19. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,206$; $p = 0,000$).

Otázka 20: Je podle Vás během sezóny počet turistů v území

Proměnná: Q20: únosný (1), neúnosný (2), nedovedu posoudit (-1)

Obr. 21. Odpověď na otázku 20. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,248$; $p = 0,000$).

Otázka 23: Myslíte si, že na Správě CHKO jsou lidé na svém místě (tj. rozumí své věci, dá se s nimi jednat, atd.)

Proměnná: Q23: ano (2), ne všichni (1), ne (0), nevím (-1)

Otázka 24: Jste s nimi v kontaktu

Proměnná: Q24: ano (-1), ne (2), jiná odpověď (3)

Otázka 25: Znáte Plán péče CHKO/NP

Proměnná: Q25: ano (True), ne (False)

Otázka 27: Myslíte si, že oblast je i Biosférickou rezervací UNESCO

Proměnná: Q27: ano (1), ne (0), nevím (-1)

Tato otázka byla dotazována pouze v chráněných oblastech, které jsou současně biosférickou rezervací.

Otázka 29: Zúčastnil(a) jste se někdy akcí spojených s ochranou přírody

Proměnná: Q29: ano (1), ne (0), jiná odpověď (-1)

Otázka 30: Využíváte Vy osobně nebo Vaše rodina terénních zařízení Správy CHKO

(naučné stezky pro pěší a cyklisty, informační tabule, informační centra, školící zařízení apod.)

Proměnná: Q30: ano, často (2), ano, občas (1), vůbec ne (0)

Osobní údaje 1: Pohlaví

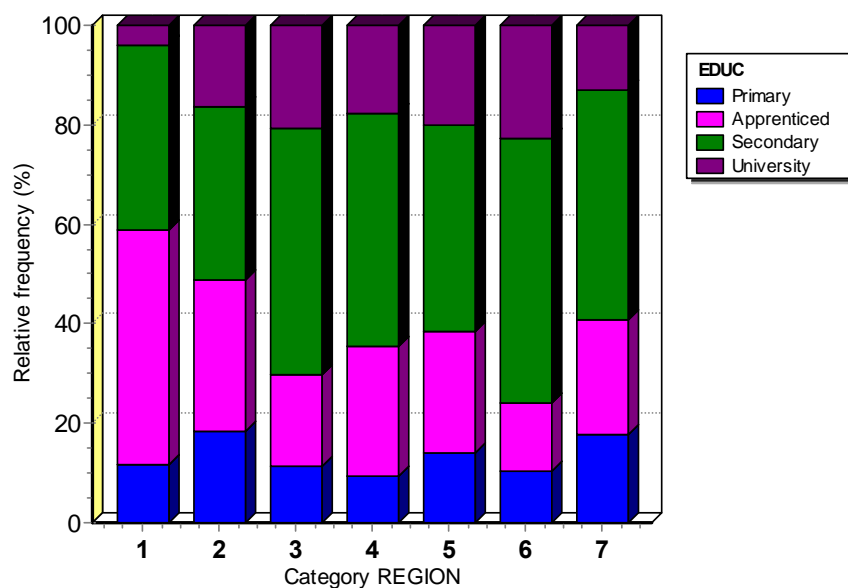
Proměnná: SEX: muž (1), žena (2)

Osobní údaje 2: Věk

Proměnná: AGE: do 20 let (1), 21 – 30 let (2), 31 – 40 let (3), 41 – 50 let (4), 51 – 60 let (5), nad 60 let (6)

Osobní údaje 3: Vzdělání

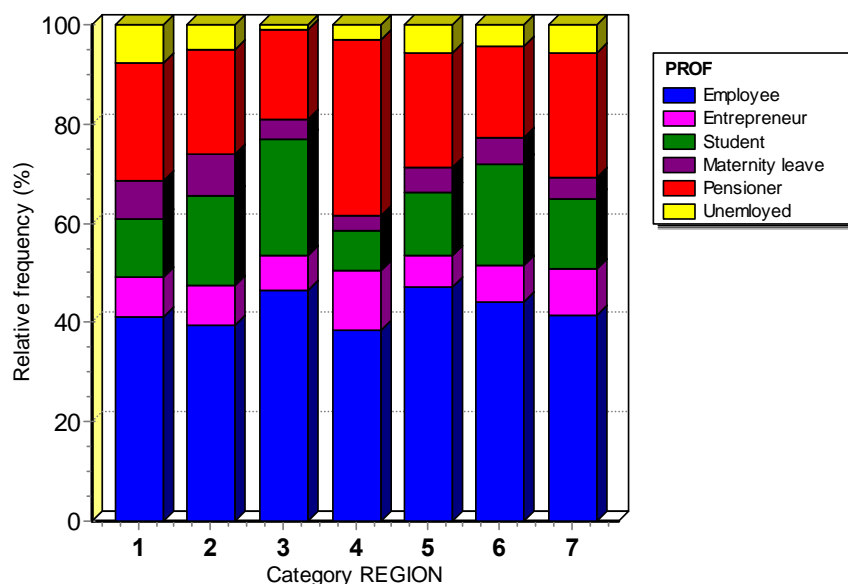
Proměnná: EDUC: základní (1), vyučen (2), středoškolské (3), vysokoškolské (4)

Obr. 22. Rozdělení dotazovaných podle jejich vzdělání. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,124$; $p = 0,000$).

Osobní údaje 4: Zaměstnání

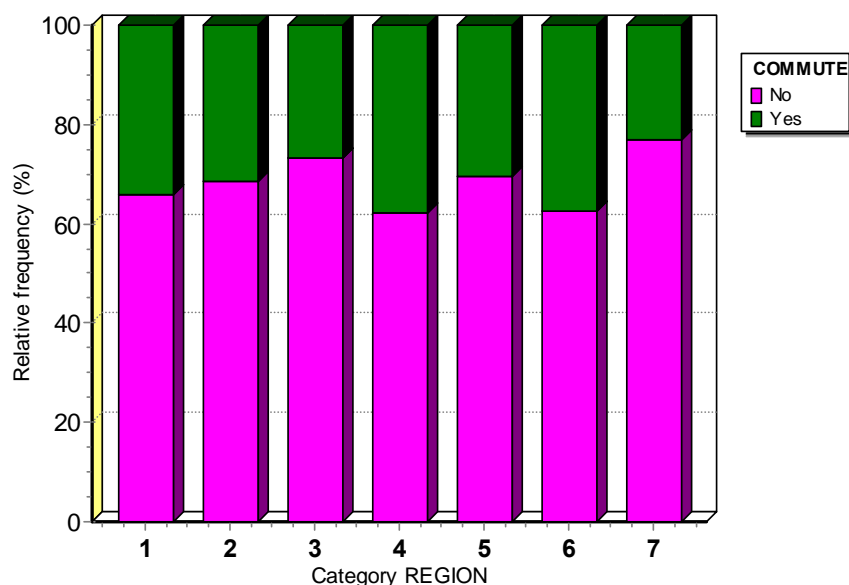
Proměnná: PROF: zaměstnanec (1), podnikatel (2), studující (3), na mateřské dovolené nebo v domácnosti (4), v důchodu (5), nezaměstnaný (6)

Obr. 23. Rozdělení dotazovaných podle jejich zaměstnání. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,078$; $p = 0,038$).

Osobní údaje 5: Dojíždíte za prací či do školy mimo území NP/CHKO

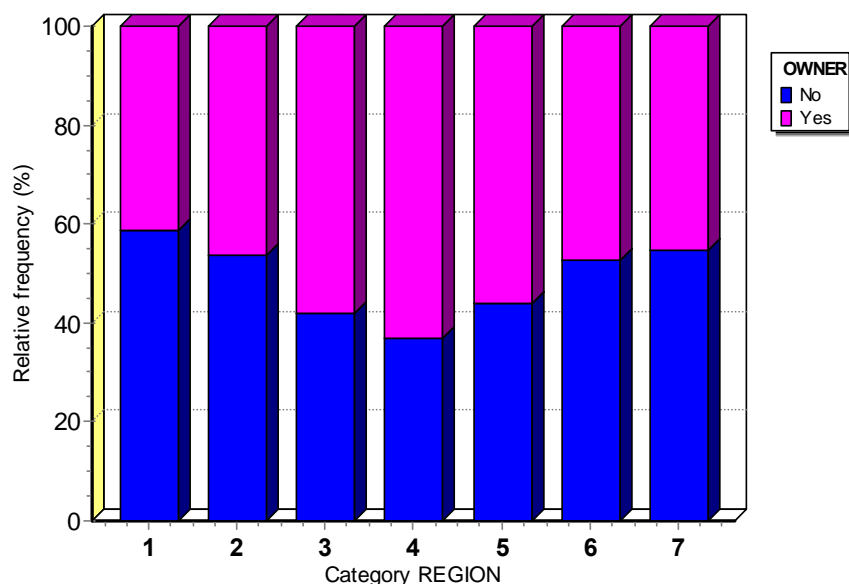
Proměnná: COMMUTE: ano (1), ne (0), nevím (-1)

Obr. 24. Rozdělení dotazovaných podle jejich dojíždění za prací či školou mimo chráněné území. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,115$; $p = 0,000$).

Osobní údaje 6: Vlastníte na území CHKO nějakou nemovitost

Proměnná: OWNER: ano (True), ne (False)

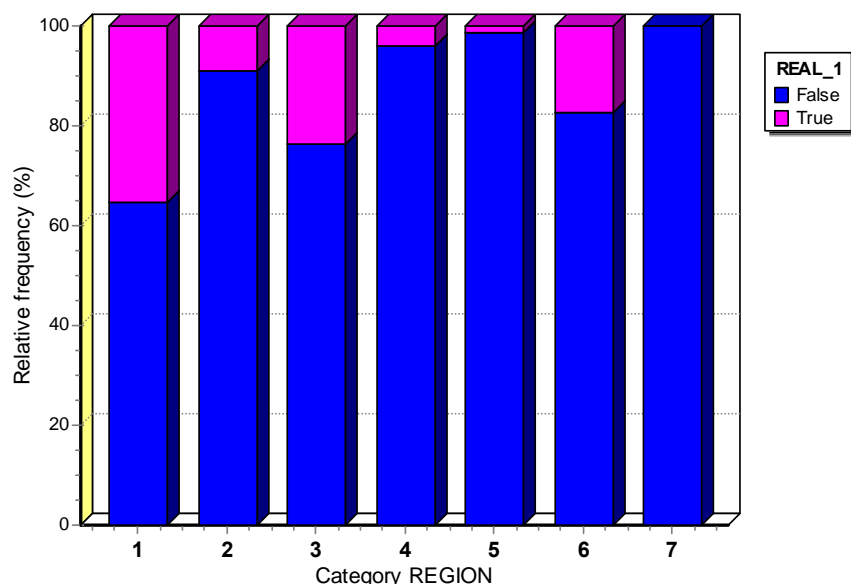

Obr. 25. Rozdělení dotazovaných podle toho, jestli vlastní nějakou nemovitost v chráněném území. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,118$; $p = 0,002$).

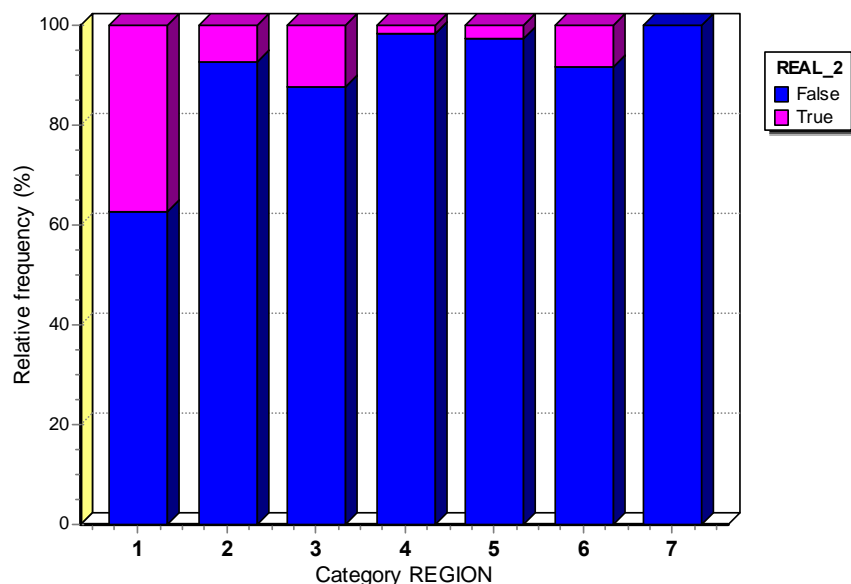
Osobní údaje 6a: Pokud ano, mohli byste v seznamu označit, oč se jedná

Proměnné: REAL_1 - pole, REAL_2 - les, REAL_3 - zahrada, REAL_4 - rybník, REAL_5 - dům k trvalému bydlení, REAL_6 - rekreační objekt, REAL_7 - výrobní objekt (např. dílna, sklady, kravín ...), REAL_8 - stavební pozemek, REAL_9 - něco jiného.

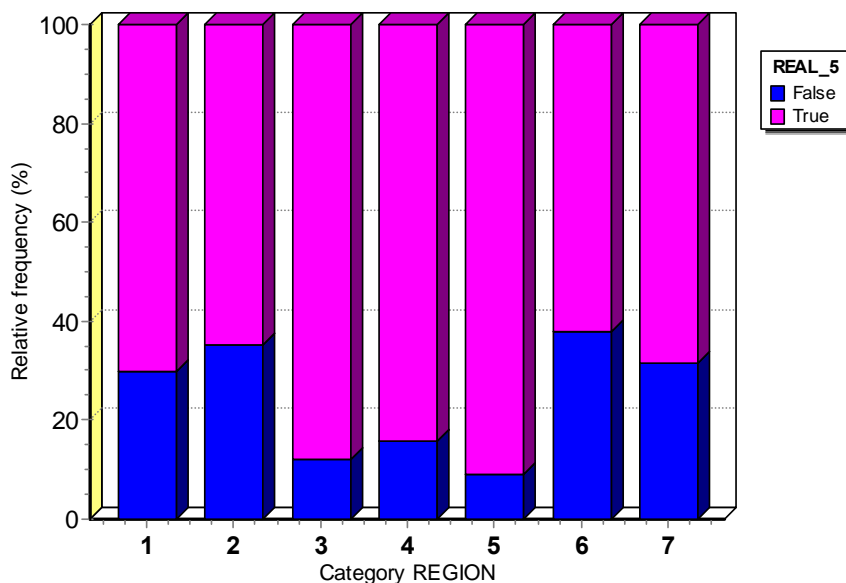
Interpretaci těchto proměnných je potřeba provádět ve vztahu k předchozí otázce, protože odpovídali pouze osoby vlastníci nějakou nemovitost.

Obr. 26. Rozdělení dotazovaných podle toho, jestli vlastní pozemky vedené v katastru nemovitostí jako pole v chráněném území. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,052$; $p = 0,156$).

Obr. 27. Rozdělení dotazovaných podle toho, jestli vlastní pozemky vedené v katastru nemovitostí jako les v chráněném území. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,031$; $p = 0,400$).

Obr. 28. Rozdělení dotazovaných podle toho, jestli vlastní dům k trvalému bydlení v chráněném území. Rozdíly mezi regiony 1 - NP Šumava, 2 - CHKO Šumava, 3 - CHKO Třeboňsko, 4 - CHKO Křivoklátsko, 5 - CHKO Lužické hory, 6 - CHKO Labské pískovce, 7 - CHKO České středohoří ($V = 0,257$; $p = 0,000$).

Závislosti proměnných a mnohorozměrná analýza

Absolutní vazba ($V=1$) byla zjištěna pro páry proměnných (REAL_8, Q2_5), (REAL_6, Q2_6) a (Q14_1, Q2_7), proto byly tři proměnné uvedené v těchto párech jako první vyloučeny z analýzy

Faktorová analýza ukazuje, že první osy vysvětlují poměrně malý podíl celkové datové variance, což je v případě obdobných dat běžné. Stejná situace nastala i u obdobných dat sbíraných v roce 2004 (Matějka, 2005).

Tabulka 1. Vysvětlená variabilita dat na základě prvních čtyř os faktorové analýzy počítané mezi kategoriálními proměnnými z dotazníkového šetření.

Osa	Vlastní číslo	Celková variance (%)	Suma vlastních čísel	Suma variance (%)
1	5.765	9.94	5.765	9.94
2	2.419	4.17	8.184	14.11
3	1.909	3.29	10.094	17.40
4	1.689	2.91	11.783	20.32

Na základě výběru vazeb mezi proměnnými dle hodnoty $V > 0,40$ lze identifikovat několik skupin proměnných, na jejichž základě lze dobře přiřadit tazatele k určité skupině:

- Proměnné závislé na věku tázaného: Q2_6 - PROF - AGE - OWNER
- Majitelé staveb k osobnímu užití: Q2_7 - REAL_5 - REAL_9
- Vlastníci hospodařící s pozemky v krajině: REAL_1 - REAL_2

Při dalším šetření je možné najít i další skupiny proměnných, které jsou navzájem vázány vysoce signifikantně.

Skupina A, která popisuje postoj tázaného k chráněnému území:

- Q12 - Jste rádi, že se Vaše obec nachází v chráněné krajinné oblasti?

- Q15 - Jak CHKO ovlivňuje Váš život? Považujete její existenci spíše za výhodu/nevýhodu
- Q17 - Myslíte si, že bez CHKO by současná životní úroveň obyvatel oblasti byla ...
- Q18 - Představte si, že CHKO bude zrušena. Poznali byste to?

Skupina B, která zahrnuje proměnné popisující postoj tázaného k charakteru obce, kde žije:

- Q5 - Jste spokojeni s technickou vybaveností Vaší obce
- Q6 - Jste spokojeni s úrovní služeb ve Vaší obci
- Q7 - Myslíte si, že celková vybavenost Vaší obce odpovídá její velikosti?

Skupina proměnných závislých na profesi (PROF) a věku (AGE):

- EDUC - vzdělání
- Q14_10 - Jaký je Váš zdroj informací o dění v CHKO?: Internet
- Q3 - Uvažujete o tom, že byste se z oblasti odstěhovali?
- Q2_6 - Co Vás tady drží?: práce
- OWNER - Vlastníte na území CHKO nějakou nemovitost?

Většina proměnných je signifikantně závislá na regionu šetření. Z nich lze jmenovat nejdůležitější vazby:

- Q10 - Znáte logo Vaší chráněné krajinné oblasti? (V = 0,31)
- Q13 - O tom, co se v CHKO děje, se cítíte být informováni (jedná se o proměnnou nejsilněji vázanou na proměnnou předchozí)

Existuje skupina otázek, u nichž se odpovědi neliší statisticky významně mezi sledovanými regiony. Jedná se o otázky (v závorce je uvedena pravděpodobnost chyby počítaná na základě χ^2 testu):

- Q2_7 (p = 0.116) - Co Vás tady drží?: rekreační chata, chalupa
- Q8 (0,805) - Máte pocit, že se můžete aktivně podílet na rozhodování o důležitých věcech ve Vašem bydlišti?
- Q14_4 (0,296) - Jaký je Váš zdroj informací o dění v CHKO?: občanská sdružení
- Q14_8 (0,253) - dtto: úřední korespondence
- Q14_11 (0,997) - dtto: jiný zdroj
- REAL_3 (0,096) - Vlastníte na území CHKO nějakou nemovitost?: zahrada
- REAL_4 (0,105) - dtto: rybník
- REAL_8 (0,092) - dtto: stavební pozemek

Odpovědi mezi muži a ženami se signifikantně lišily u některých otázek, přičemž nejvýraznější odchylky byly nalezeny u následujících:

- PROF (p = 0,000)
- COMMUTE (0,000)
- Q2_1 (0,000) - Co Vás tady drží?: rodina
- Q12 (0,002) - Jste rádi, že se Vaše obec nachází v chráněné krajinné oblasti?
- Q15 (0,008) - Jak CHKO ovlivňuje Váš život? Považujete její existenci spíše za výhodu/nevýhodu
- Q16 (0,002) - Máte nějakou představu o tom, jak se dá existence CHKO využít?
- Q23 (0,007) - Myslíte si, že na Správě CHKO jsou lidé na svém místě (tj. rozumí své věci, dá se s nimi jednat, atd.)?

- REAL_1 (0,011) - Vlastníte na území CHKO nějakou nemovitost?: pole
- REAL_7 (0,009) - dtto: výrobní objekt (např. dílna, sklady, kravín ...)

Mimo otázky zaměstnání však je vazba odpovědi na pohlaví obecně nízká, o čemž svědčí nízké hodnoty proměnné V, které se pohybují mezi 0,08 a 0,12.

Ordinační prostor prvních dvou nebo tří os je vykreslen na obr. 29–30. Tam je současně naznačena i skupina nejsilnějších vazeb mezi proměnnými. Je tedy zřejmé, že charakter odpovědi dotazovaného závisí zřejmě výrazně nejen na jeho postoji k problematice ochrany přírody, která je popsána skupinou otázek Q12, Q15, Q17 a Q18, ale též věkem a vzděláním. Má-li tedy být provedena důkladná analýza rozdílů postoje obyvatelstva k problematice ochrany přírody v různých regionech, musí být porovnání provedeno samostatně pro různé podskupiny obyvatelstva minimálně podle věku a vzdělání.

Předběžné shrnutí vybraných výsledků

Spokojenost se svou současnou ekonomickou situací mírně převažuje u lidí ve všech modelových územích, s výjimkou Šumavy.

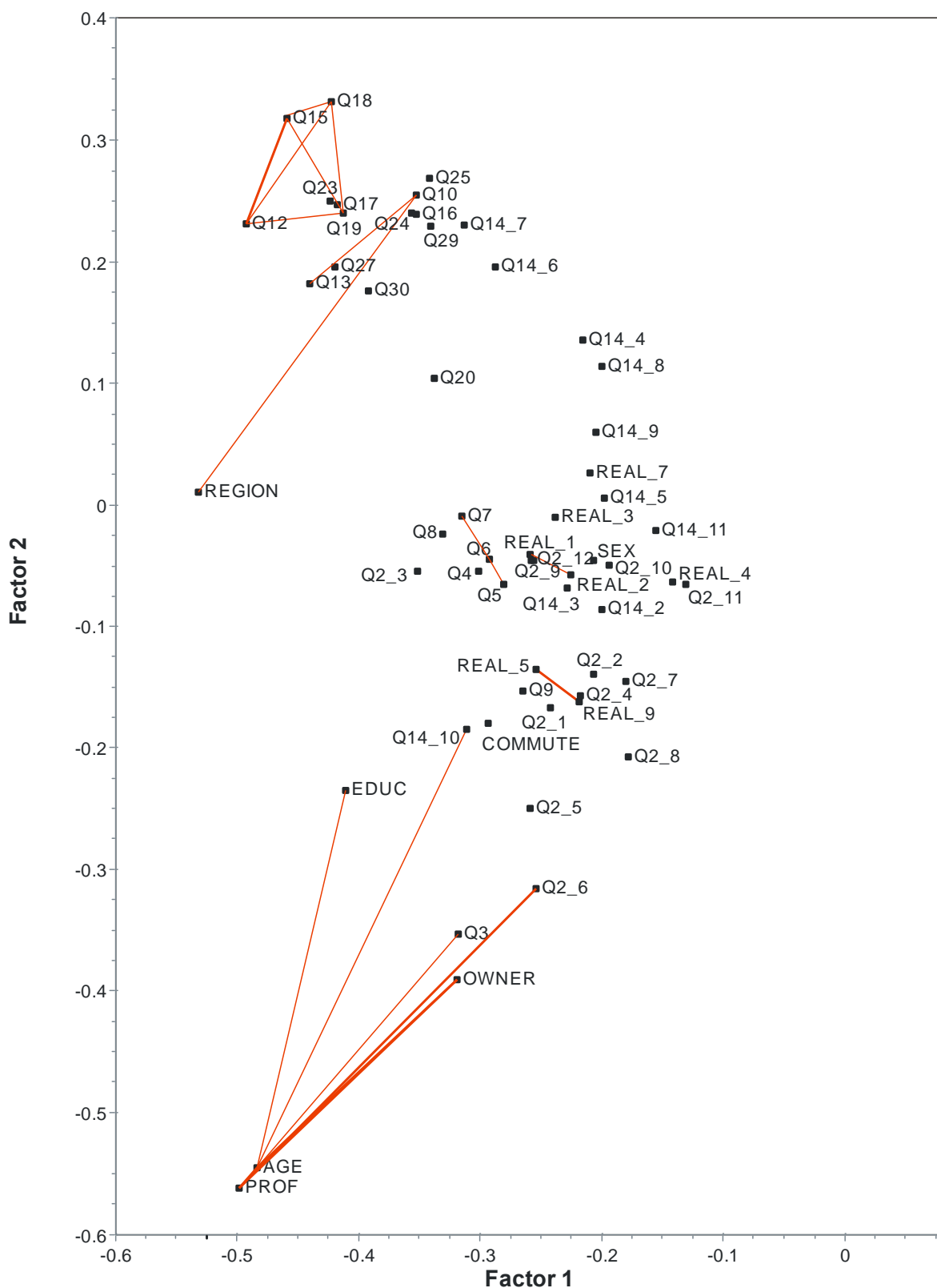
Obyvatelé modelových území jsou relativně spokojeni s tím, že žijí ve velkoplošných chráněných oblastech nebo to ve svém každodenním životě vůbec neřeší. Šumava tomuto schématu neodpovídá. Téměř třetina respondentů chápe život v území s vyšším statutem ochrany přírody jako nevýhodu, jako něco, co negativně ovlivňuje jejich kvalitu života.

Lidé obvykle oceňují chráněné území jako významný turistický atraktor. Tento názor je obecně sdílený i v našich modelových územích (50 – 75 % respondentů). Šumava se od ostatních odlišuje. Zde zastává tento názor jen necelých 40 % respondentů.

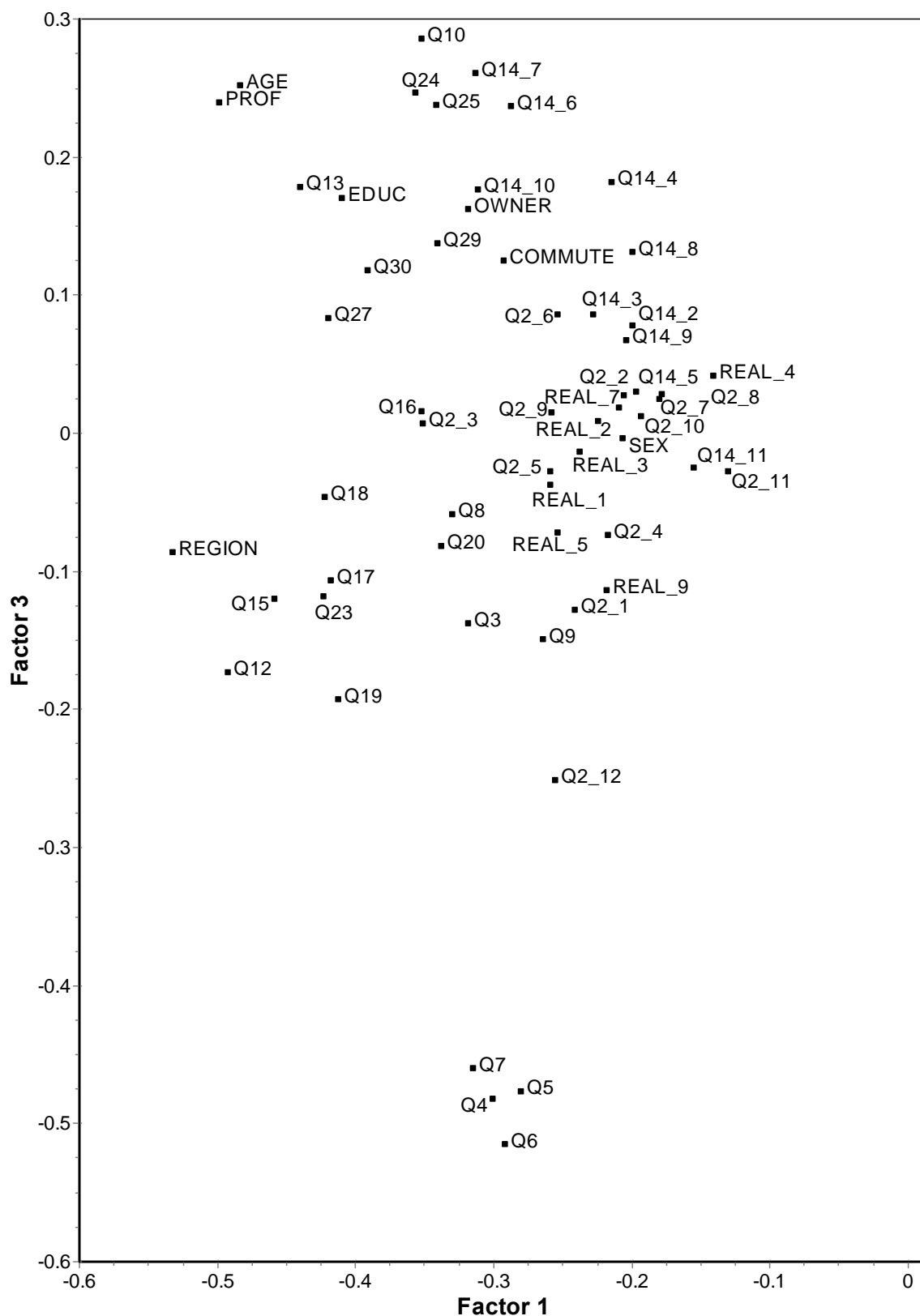
Všechna naše modelová území jsou si podobná v tom, že většina lidí tam žijících neuvažuje o odstěhování. Jedinou skupinou, která vyjádřila touhu se odstěhovat, byli lidé do dvaceti let, tj. mladá generace. Potenciální mobilita je u nich zcela přirozeným jevem bez ohledu na to, zda žijí v chráněném území či nikoliv. Jsou na počátku své kariéry, neukotveni ještě v životě, ani v území.

První výsledky naznačují, že to je Šumava, která se v mnoha charakteristikách odlišuje od ostatních modelových území. To nekoresponduje se naší vstupní hypotézou. Očekávali jsme totiž, že se budou spíše odlišovat chráněné oblasti na severu ČR, neboť jsou situovány v regionech, které se dlouhodobě potýkají s socio-ekonomickými problémy (Kušová et al., 2006, 2008, 2009).

Zdá se, že socio-ekonomické podmínky nehrají takovou roli při vytváření vztahu lidí k ochraně přírody, jako způsob, kterým jednotlivé správy na svěřeném území konkrétně ochranu přírody provádějí.

Obr. 29. Faktorová analýza kategoriálních proměnných z dotazníkového šetření pro všechny regiony (všechny data); prostor první a druhé osy. Znáznorněny jsou nejvýznamnější vazby mezi proměnnými.

Obr. 30. Faktorová analýza kategoriálních proměnných z dotazníkového šetření pro všechny regiony (všechny data); prostor první a třetí osy.

Literatura

- KUŠOVÁ D., TĚŠITEL J., BARTOŠ M. (2009): Biosphere reserves as learning sites for sustainable development (a case study of the Czech Republic). In: Elling L. R. (Ed.), Social Development. - Nova Publishing, New York, pp. 87-124.
- KUŠOVÁ D., TĚŠITEL J., MATĚJKA K., BARTOŠ M. (2006): Socio-economic conditions in selected biosphere reserves. - Silva Gabreta, 12: 1-13.
- KUŠOVÁ D., TĚŠITEL J., MATĚJKA K., BARTOŠ M. (2008): Biosphere reserves – an attempt to form sustainable landscapes (A case study of three biosphere reserves in the Czech Republic). - Landscape and Urban Planning, 84: 38-51.
- MATĚJKA K. (2005): Dotazníky k sociologicko-ekonomickému průzkumu zájmových území (zpracování dat). - URL: http://www.infodatasys.cz/vav2003/res_dotaz.pdf
- MATĚJKA K. (2013): Program DataCollector. Nová aplikace pro sběr dat. - URL: <http://www.infodatasys.cz/software/DataCollector/DataCollector.htm>
- TĚŠITEL J., KUŠOVÁ D., MATĚJKA K., BARTOŠ M. (2005): Lidé v biosférických rezervacích [Man in the biosphere reserves]. - ÚSBE AV ČR, České Budějovice, 53p.